

II.

Valg til Sogneraadet.

(Landkommunalloven 6 Juli 1867 § 1 -10).

Ved Valg til Sogneraadet skjelnes mellem de sædvanlige (ordentlige, ordinære) Valg, der foregaa regelmæssig hvert 3die Aar, de usædvanlige (overordentlige, ekstraordinære), der foregaa, naar nyt Valg skal foretages, inden en Valgperiode er udløben, og endelig de blandede Valg, hvor samtidig Valg af begge de nævnte Arter foretages.

Ved Valgene skjelnes endvidere mellem Valg til Sogneraadets mindre, af samtlige Valgberettigede valgte Del og til Sogneraadets større alene af de Højtbeskattede valgte Del.

A. Sædvanlige (ordentlige, ordinære) Valg. De skulle foregaa hvert 3dje Aar i Oktober, November eller December Maaneder. Hver anden Gang gjælder disse Valg Sogneraadets mindre Del, hver anden Gang dets større Del (Landkommunalloven § 5).

Det første Skridt, Sogneraadet har at foretage, er at vælge en Valgbestyrelse, der skal bestaa af Raadets Formand og 2 af dets Medlemmer.

Iøvrigt mærkes følgende med Hensyn til Valglisters Affattelse og Fremgangsmaaden ved Valghandlingen:

a) **Valg til Sogneraadets mindre Del** finder Sted hvert 6te Aar (Landkommunallov § 4), naar Valgperioden for de af Kommunens hele Vælgerklasse valgte Medlemmer udløber. Valgbestyrelsen affatter Valglisten.

Betingelserne for Ret til at vælge (Valgberettigelse). (Landkmmnlov § 3 jfr. Valglov 12 Juli 1867 §§ 1 - 7). Paa Valglisten til disse Valg anføres samtlige mandlige Beboere i Kommunen, der opfyldte følgende Betingelser:

1) at være fyldt det 25de Aar inden Valgdagen. At en Person er fuldmyndig ifølge Bevilling medfører ikke, at han er valgberettiget Kanc. Skr. 14 Decbr. 1841, Reskr.).

2) at have Indfødsret. Herved mærkes, at alle de Personer, der den 16 Novbr. 1864 havde Indfødsret i de afstaaede Hertugdømmer Slesvig, Holsten og Lauenburg vedblivende ifølge Fredstraktaten af 30 Octbr. 1864 ogsaa have Indfødsret her i Landet.

3) at have i det foregaaende Kalenderaar under hvilken som helst Benævnelse udredet deres Bidrag, det være sig i Penge, Naturalier eller Arbejde til Kommunen. Det er ikke nødvendigt, at Vedkommende har svaret Skat i hele det foregaaende Kalenderaar, men det er tilstrækkeligt, at han har udredet saadant Bidrag for et kortere eller længere Tidsrum af Aaret, hvorved det dog selvfølgelig er en Forudsætning, at det ikke har paahvilet ham at udrede mere end det, han har betalt (Indenrigsm. Skr. 23 Januar 1877). Det "foregaaende Kalenderaar" er det Aar, der gaar forud for det, hvori Valget holdes, altsaa f. Ex. Aaret 1876, naar Valget holdes i Aaret 1877.

Af dem, der opfyldte disse Betingelser, ville dog følgende være at udelukke af Listen:

1) de, der ved Dom ere fundne skyldige i en i den offentlige Mening vanærende Handling, og ikke herfor have opnaaet Æresoprejsning (Lov 3 April 1868 §§ 1 - 5). Straffedomme, der ere overgaaede en Person, inden han fyldte sit 15de Aar have dog ikke Indflydelse paa Valgretten. Det samme gjælder om Straffedomme, overgaaede Personer mellem 15 og 18 Aar, forsaavidt de derved idømte Straffe ikke overstige Rottingslag eller Fængsel paa sædvanlig Fangekost (Lov 3 April 1868 § 6). Der kan ikke gives bestemte Regler for, hvilke Handlinger der anses vanærende. Beskaffenheden af den Straf, der har været idømt, kan ikke være afgjørende, og det er saaledes ikke tilstrækkeligt til at udelukke en Mand af Valglisten, at han har været idømt Fængsel paa Vand og Brød eller Forbedringshusarbejde. Saadan Straf idømt for Vold vil saaledes ikke ubetinget medføre Udelukkelse (Justitsm. Skr. 14 Jan. 1884, Min. Tid.), men dette maa afhænge af de nærmere Omstændigheder. Betleri, Løsgængereri og Politiforseelser i det Hele taget kunne ikke betragtes som vanærende (Justitsm. Skr. 15 Marts 1877, Min. Tid.). Røveri, Ran, Tyveri, Hæleri, Bedrageri og Falsk ville derimod altid være at betragte som vanærende, medmindre aldeles særlige Forhold skulde foreligge, der i en mærkelig Grad forringe disse Handlingers forbryderske Karakter.

2) de, der staa i privat Tjenesteforhold. Dog bortfalder Virkningen heraf, naar den Paagjældende har sin egen Husstand, i hvilket Fald han skal opføres paa Valglisten. Om en Stilling kan betragtes som privat Tjenesteforhold, kan ofte være tvivlsomt. Dette er saaledes ikke antaget om Stillingen som personel Kapellan (Indenrigsm. Skr. 6 Marts 1877). Om en Søn, der er hjemme hos sine Forældre og deltager i Bestyrelsen af deres Bedrift, er valgberettiget, kan være meget tvivlsomt, og dette maa afhænge af de nærmere Forhold. Efter en af Højesteret den 14 Marts 1881 afsagt Dom vil Optagelse paa Valglisten ikke kunne nægtes en Søn, der bor hos Faderen og faar sit Underhold hos denne samt hjælper ham med Driften af hans Gaard uden at faa fast Løn eller være bunden til nogen bestemt Tid, saa at han kan forlade Gaarden, naar han finder for godt, og overhovedet ikke har paataget sig nogen Forpligtelse til at yde Arbejde, om han end, naar dette udføres, er underkastet Faderens Myndighed med Hensyn til Udførelsesmaaden (jfr. ogsaa Kjøbenhavns Overrets Domme af 19 Marts og 24 Septbr. 1877). Hvor alle anførte Betingelser ikke ere tilstede, vil Forholdet være tvivlsomt, men det tør antages, at Sønner, der ere pligtige at blive en bestemt Tid

i Hjemmet eller til dersteds at forrette Arbejde, eller som faa fast Løn, i hvert Fald ikke kunne være valgberettigede (jfr. Viborg Overrets Dom 26 Juli 1875). Grændsen vil det ofte være vanskeligt at drage, og Afgjørelsen vil væsentlig komme til at bero paa det Billede, som de erhvervede Oplysninger i det Hele give om den Paagjældendes Stilling.

3) de, der nyde Understøttelse af Fattigvæsenet eller have modtaget saadan Hjælp, uden at den enten er tilbagetalt eller eftergiven. Herved mærkes, at den Hjælp, der af Fattigvæsenet er ydet en Person, forinden han fyldte sit 18de Aar, er uden Betydning, da saadan Hjælp ikke betragtes som ydet ham, men hans Forsørgere. Derimod taber den ydede Fattighjælp ikke den her omhandlede Virkning, fordi Vedkommende i en Aarrække ikke har modtaget saadan Hjælp.

4) de, der staa under Værgemaal eller hvis Bo er under Fallitbehandling.

5) de, der have mistet deres kommunale Valgret paa Grund af, at de have solgt deres Stemme (Straffelov 10 Febr. 1866 § 115, Lovsaml.), hvilket dog maa være godtgjort ved Dom.

Valglistens Fremlæggelse. Valglisten skal være færdig og fremlægges til almindeligt Eftersyn mindst 14 Dage før Valget paa et for Kommunens Beboere bekvemt Sted eller efter Omstændighederne paa flere Steder (Landkmmlov § 5).

Klager over Valglisten. Fremkommer der Klager over, at enten en Uberettiget er optagen eller en Berettiget er udeladt, afgjør Valgbestyrelsen Klagen, forinden Stemmegivningen begynder. Klager af den Art skulle fremkomme senest paa selve Valgdagen, og de, der fremkomme efter Valgdagen, ere saaledes uden Betydning (Landkmmlov § 5).

Den, der ikke er tilfreds med Valgbestyrelsens Kjendelse, kan inden 8 Dage, efterat denne er afsagt, indanke den for Sogneraadet. Indankningen skal ske skriftlig (Landkmmlov § 9). Den Afgjørelse, der træffes af Sogneraadet, er endelig, og kan ikke indankes videre, men Amtsraadet er dog i et Tilfælde, hvor den Paagjældendes Udelukkelse af Valglisten bevislig havde medført et andet Udfald af Valget, end dette ellers vilde have faaet, af Indenrigsministeriet anset berettiget til at bestemme, at nyt Valg skulde finde Sted, i Henhold til den Amtsraadet tillagte Myndighed til at vaage over, at Sogneraadene i deres Forvaltning holde sig de for dem givne Lovbestemmelser efterrettelige og i fornødent Fald at træffe de i den Anledning nødvendige Foranstaltninger (Indenrigsm. Skr. 23 Januar 1877).

Tiden og Stedet for Valget. Sogneraadet tager Bestemmelse saavel om Stedet som om Dagen og Klokkeslettet, da Valget skal foregaa. Stedet skal ligge bekvemt (Landkmmlov § 6). Skolen vil kunne bruges dertil, naar det paases, at Undervisningen ikke derved lider Afbræk (Kirke- og Undervisningsm. Skr. 20 Juli 1855 og 11 Juni 1863). Ønsker Sogneraadet, at Valget foregaa paa mere end et Sted i Kommunen, eller at denne deles i flere Valgkredse, kan dette ske med Amtsraadets Samtykke (Landkmmlov § 8). Da den samme Valgbestyrelse skal

lede Valgene paa flere Valgsteder, kunne Valghandlingerne ikke foregaa samtidig (Indenrigsm. Skr. 20 Marts 1880). Det er dog kun Stemmegivning, der kan finde Sted i de enkelte Kredse. Valgets Udfald kan først afgjøres, naar samtlige i Kredsene afgivne Stemmer ere sammentalte, idet det nemlig ikke kan overlades hver Kreds for sig at vælge Sogneraadsmedlemmer (Indenrigsm. Skr. 25 Juni 1878).

Bekjendtgjørelse. Om Tiden og Stedet for Valget udstedes en Bekjendtgjørelse, der mindst 8 Dage forud for dette skal bekjendtgjøres ved Kirkestævne og paa anden i Sognet brugelig Maade (Landkmmlov § 6). Sognefogden er Pligtig at foretage Læsningen uden Betaling.

Valghandlingen. Valget foregaaer offentlig. Fremkommer Nogen, forinden Stemmegivningen begynder, med Indsigelser mod Valglistens Rigtighed, skal Valgbestyrelsen strax tage Beslutning om Indsigelsens Gyldighed. Indsigelser, der fremkomme, efter at Stemmegivningen er begyndt, kunne ikke tages under Behandling (Ldkmmlov § 5).

Vælgerne møde personlig og afgive mundtlig deres Stemme (Landkmmlov § 6).

I Valgprotokollen skal optegnes Navnet paa enhver Vælger, der afgiver Stemme, med Tilføjelse af deres Navne, paa hvem han stemmer. Have alle de mødte afgivet deres Stemmer, kan Afstemningen dog ikke sluttes, medmindre der er hengaaet en Time, efterat Valghandlingen er begyndt. Er Timen hengaaet, og alle de mødte Vælgere have afgivet deres Stemme, oplæser Valgbestyrelsens Formand tydeligt de afgivne Stemmer, og de to andre Medlemmer af Bestyrelsen optegner og sammentæller dem. De, der have faaet de fleste Stemmer, erklæres for valgte. Have Flere lige mange Stemmer, gjør Lodtrækning Udslaget (Landkmmlov § 6).

Ved Optællingen kan intet Hensyn tages til Stemmer, der maatte være afgivne paa Personer, der ikke ere valgbara.

Betingelserne for at kunne blive valgt (Valgbarhed). For at være valgbar skal en Person paa den Tid, da Valget foregaaer, have havt Bopæl i Kommunen i et Aar og iøvrigt være valgbar til Folkethinget, altsaa være i Besiddelse af de samme Egenskaber, der fordres for at kunne være valgberettiget til Sogneraadets mindre Del, kun med den Forskjel, at det ikke fordres, at den Paagjældende skal have udredet Bidrag til Kommunen (Landkmmlov § 3).

Til Valgbarhed udfordres saaledes, at den Paagjældende:

- 1) er fyldt 25 Aar.
- 2) har Indfødsret.
- 3) har paa den Tid, da Valget foregaaer, havt Ophold i Kommunen i et Aar.

Selv om han opfylder disse Betingelser, er han dog ikke valgbar:

- 1) naar han ved Dom er funden skyldig i en i den offentlige Mening vanærende Handling, uden at have faaet æresoprejsning.
- 2) naar han staar i privat Tjenesteforhold, uden at holde egen Husstand.
- 3) naar han har modtaget Fattighjælp, der ikke er tilbagebetalt eller eftergivet.
- 4) naar han staar under Værgemaal eller hans Bo er under Fallitbehandling.
- 5) naar han ved Dom er funden skyldig i at have solgt sin Stemme.

Med Hensyn til den nærmere Forstaaelse af disse Betingelser gjælder det samme som foran om Betingelserne for Valgberettigede anført.

Da Beslægtede i op- og nedstigende Linie (f.ex. Søn, Fader, Bedstefader o.s.v.) ikke paa samme Tid maa have Sæde i Sogneraadet (Landkmmlov § 3), kunne ej heller de Stemmer medregnes, der afgives paa en Person, der staar i et saadant Slægtskabsforhold til et Sogneraadetsmedlem, hvis Funktionstid ikke udløber med det nye Medlems Tiltræden. Vælges der ved samme Valg 2 Personer, der ere beslægtede saa nær som anført, kan kun den, der har opnaaet de fleste Stemmer af dem, modtage Valget (Indenrigsm. Skr. 2 Aug. 1855, Reskr.), og det maa da vistnok anses nødvendigt, at nyt Valg udskrives for at faa den ved det saaledes ugyldige Valg ledigblevne Plads besat. Der er Intet til Hinder for, at Stedfader og Stedsøn eller Besvogrede paa samme Tid kunne have Sæde i Sogneraadet (Kanc. Skr. 11 Januar 1842, Reskr.).

Naar Stemmesedlerne ere optalte, sluttet Valghandlingen.

Indsigelser mod Valgene indgives til Sogneraadet og kunne ikke finde deres Afgørelse ved selve Valget (se nedenfor S. 37).

b) Valg til Sogneraadets større Del. Disse Valg finde Sted hvert 6te Aar, naar Valgperioden for de af Kommunens Højstbeskattede valgte Medlemmer udløber (Landkmmlov § 5).

Fremgangsmaaden er i alle Henseender den samme som foran anført om Valg til Raadets mindre Del, naar undtages, at der paa de Valglister, der fremlægges, ikkun opføres en Femtedel af de Vælgere, der findes opførte paa Listen over de Valgberettigede til Raadets mindre Del, og denne Femtedel er alene berettiget til at deltage i Valget. Den skal bestaa af de Vælgere, der i det foregaaende Kalenderaar have udredet de højeste Bidrag til de paa Hartkorn og Formue og Lejlighed paalignede Kommuneafgifter (Landkmmlov § 3).

Hvad Nogen har udredet i Kjørsler, Naturalarbejde, Afgift af Brændevinshandel og Krohold, Degnetrave eller andre ikke under Ligningslisten indbefattes Afgifter, kommer ikke i Betragtning ved Affattelsen af Valglisten til disse Valg.

Dersom der i det foregaaende Kalenderaar er udredet et lige Bidrag til Kommuneafgifterne af flere af Kommunens Beboere, og det bliver nødvendigt at

medtage nogen af disse for at naa denne Femtedel, medtages de alle (Landkmmlov § 5).

Naar en Ejendom er bortforpagtet saaledes, at Forpagteren skal svare Hartkornsafgiften til Kommunen, antages det, selv om Ejendommen kun er bortforpagtet paa kortere Aaremaal, ikke at være Ejeren, men Forpagteren, der betragtes som den rette Skatteyder, og at Forpagteren altsaa bør optages paa Fortegnelsen, forsaavidt den ham og Ejendommens Hartkorn tilsammen paalignes Afgift udgjør et tilstrækkeligt stort Beløb (Indenrigsm. Skr. 24 Novbr. 1879).

Det er alene de paa denne Valgliste anførte Personer, der ere berettigede til at deltage i Valget. Kun selve Listen over disse fremlægges til almindelig Eftersyn, hvorimod det ikke kan fordres, at den til Grund for sammes Affattelse liggende Liste over de til Valg til den mindre Del Berettigede fremlægges (Indenrigsm. Skr. 23 Maj 1877).

Med Hensyn til Valgbarhed er ingen Forskjel paa Valg til Sogneraadets mindre eller større Del, og der er saaledes Intet til Hinder for, at de større Skatydere vælge en af de mindst Beskattede.

B. Usædvanlige (overordentlige, ekstraordinære) Valg finde Sted, naar en Plads inden den bestemte Valgperiodes Udløb skal besættes. Dette kan blive Tilfældet, enten paa Grund af at Amsraadet efter Indstilling af Sogneraadet har bestemt en Forøgelse af Medlemstallet, eller paa Grund af et Medlems Død eller Udtrædelse af Raadet, eller endelig naar den Valgte fritages for at modtage det paa ham faldne Valg. Hvis en Plads paa Grund af et Medlems Udtrædelse bliver ledig, er det dog ikke nødvendigt at foretage nyt Valg, naar Sogneraadet enstemmig vedtager, at Besættelsen af den ledige Plads kan opsættes til næste almindelige Valg (Landkmmlov § 10).

Fremgangsmaaden ved de usædvanlige Valg, der foregaa til enhver Tid paa Aaret, er ganske den samme som ved de sædvanlige Valg, alt eftersom det er Valg af den almindelige Vælgerklasse eller af de Højstbeskattede, der skal foregaa: Valgbestyrelse vælges, Valglister affattes o. s. v.

C. Blandede Valg. Naar der paa samme Tid skal vælges Medlemmer til Sogneraadet saavel af den almindelige Vælgerklasse som af de Højstbeskattede, maa begge Slags Valg ikke foretages paa samme Dag. men den almindelige Vælgerklassens Valg skal først foregaa, og der skal derefter hengaa mindst 8 Dage, inden de Højstbeskattedes Valg foregaa (Landkmmlov § 7).

Forpligtelsen til at modtage Valg og Fritagelse herfor. Enhver, der er valgbar til Sogneraadet er Pligtig at modtage Valg, undtagen:

1) naar han har opnaaet en Alder af 60 Aar (Landkmmnlov § 9). Derimod er det ikke gyldig Grund til Fritagelse, at han vil opnaa en saadan Alder, forinden det Tidsrum, for hvilket Valget gjælder, udløber (Indenrigsm. Skr. 7 Octbr. 1875)

2) naar han har været Medlem af Sogneraadet i 3 Aar og derover, og der endnu ikke siden hans Udtrædelse er forløbet et ligesaa langt Tidsrum som det, i hvilket han har været Medlem af Sogneraadet (Landkmmnlov § 9);

3) naar han har Sæde i Amtsraadet (Landkommunallov § 9);

4) Apothekere (Frdsn. 4 Decbr. 1672 § 12), Lodser og Lodsoldermænd (Lov 13 Juni 1879 § 11) ere ikke pligtige at modtage Valg til Sogneraadet.

Har den Valgte andre Grunde at anføre til at fritages for at modtage Valg, kan Sogneraadet, naar det finder dem gyldige, fritage ham herfor. Nægter Sogneraadet at indrømme hans Begjæring, kan han forelægge denne for Amtsraadet, ved hvis Afgjørelse det da maa have sit Forblivende. Fritages den Valgte, skal nyt Valg afholdes paa sædvanlig Maade (Landkmmnlov § 10).

Indsigelser og Anker skulle, forsaavidt de gaa ud paa, at der paa Valglisten har været opført Personer, der ikke vare valgberettigede eller over, at en Valgberettiget ikke er opført paa Listen, være indgivne senest paa Valgdagen (om deres Behandling se S. 29).

I alle Tilfælde, hvor en Klage er rettet mod en af Valgbestyrelsen afsagt Kjendelse, skal den indgives skriftlig til Sogneraadet inden 8 Dage, efterat Kjendelsen er afsagt. Har Nogen ellers Noget at anke over med Hensyn til den afholdte Valghandling, kan han derom indgive Klage til Sogneraadet. Klagen skal indgives skriftlig inden 8 Dage, efterat Valghandlingen er sluttet. Sogneraadets Beslutning over Klagen er den endelig afgjørende, alene det Tilfælde undtaget, at Sogneraadet kjender et Valg ugyldigt; i saa Fald kan nemlig Sagen indankes for Amtsraadet af den, hvis Valg er kjendt ugyldigt. Sættes et Valg ud af Kraft, skal nyt Valg foregaa paa sædvanlig Maade (Landkmmnlov § 9).

Uagtet Sogneraadets Afgjørelse saaledes er endelig, anses Amtsraadet dog, i Kraft af den det paahvilende Forpligtelse til at føre Tilsyn med, at Sogneraadet holder sig Lovbestemmelserne efterrettelige og til at træffe Foranstaltninger, naar Overtrædelser finde Sted, berettiget til, naar Lovgivningens Forskrifter ved et Valg ere tilsidesatte, at erklære Valget ugyldigt, og paalægge Sogneraadet at foretage nyt Valg, i hvilken Henseende det er uden Betydning, at den Frist, der ved Landkommunallovens § 9 er given de Valgte eller Vælgerne til at fremkomme med Anker over Valghandlingen, er udløben (Indenrigsm. Skr. 26 Jan. 1871 og 7 April 1874, Min. Tid.).

Kilde: S. Krarup, Haandbog for Sogneraadsmlemmr.
Gyldendalske Boghandels Forlag, 1885.